

Dinin Dış Politika Aracı Olarak Kullanılması: 1998 Uluslararası Din Özgürlüğü Yasası

Mehmet ŞAHİN*

Özet

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra küresel düzeyde dini canlanmanın yaşanması, dini uluslararası politikada önemli bir unsur haline getirdi. Dinin etkili olduğu bir topluma sahip olan ABD, 1998 Uluslararası Din Özgürlüğü Yasası'nı kabul ederek, dini azınlıkların haklarını ön plana alan ve bunların dini özgürlüklerini kendi dış politikasının bir unsuru olarak kullanmak için yasal bir zemin hazırlamış oldu. Söz konusu yasanın çıkış tarihi olan 1998 yılından günümüze kadar geçen zamandaki uygulamalardan anlaşıldığı üzere ABD'nin, özellikle Çin ve Müslüman ülkelerdeki Hristiyan ve Yahudilerle ilgilendiği, kendi ülkesindeki ve Avrupa'daki Müslüman azınlığın durumuyla ilgilenmediği gibi, daha da karşı tavır takındığı görülmektedir. Yapılan uygulamalara bakıldığında, bu yasa ile ABD'nin küresel anlamda din özgürlüğünü kendi çıkarı için istismar ettiği görülmektedir. Bu durum azınlık durumunda olan dini gruplara fayda sağlamadığı gibi, ABD ile olan ilişkilerinden dolayı buldukları ülke yönetimleri tarafından şüphelenmelerine sebep olmaktadır. Bu yasanın sadece ABD çıkarları için tek taraflı olarak kullanılması, genel anlamda din özgürlüğünün gelişmesine katkı sağlamayacağı gibi, aksine dini gerginliklerin daha da artmasına sebep olacaktır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Din, Din Özgürlüğü Yasası, Dış Politika, Dini Azınlık.

GİRİŞ

Dinin etkili olduğu bir topluma sahip olan ABD'nin dış politikası, rasyonel temeller üzerinden yürütülse de, dinin etkisi inkâr edilemez bir şekilde dış politikada kendini hissettirmektedir. Amerikan Federal Anayasası'nda yer alan, "Kongre herhangi bir dinin resmen kabul edilmesi ve tesis edilmesi veya serbest bir şekilde faaliyet göstermesini engellemeye dair kanun yapamaz"¹ kuralı ile din ile devlet arasındaki ayırım kesinleşmiştir. Anayasa ile getirilen devlet ile din arasındaki ayırımla birlikte, din kamusal hayatın dışında tutularak bir yurttaşlık değeri olarak sivil hayatta önemli bir unsur haline geldi. ABD'de din, insanlarda komşularına anlayış ve saygı göstermeyi teşvik eden bir yurttaşlık değeri, inanç özgürlüğünün, dini çeşitliliğin, birbirinden farklı insanları aynı

* Dr. Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü

¹ R. C. MACRIDIS, 'Amerika Birleşik Devletlerinde Laiklik', *Türkiye Günlüğü* 29, Temmuz-Ağustos 1994, s. 174.

ortamda yaşatan Amerikan becerisinin bir işareti olarak görüldü.² Her ne kadar ABD’de din, kuruluşundan itibaren kilise ile siyaseti ayırmayı siyasi bir hedef olarak görüp, dinler arasında tarafsızlığı sağlamaya çalışsa da, dinin siyasetteki etkisi hiçbir zaman yok edilememiştir. Hatta din (Hıristiyanlık ve Yahudilik), ABD siyasetini etkileyen en önemli toplumsal kurumlardan biri olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir.³

ABD’de olduğu gibi, dinin bu kadar etkili olduğu bir toplumda hem iç hem de dış politikanın bu durumdan etkilenmemesi beklenemez. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de ABD dış politikası rasyonel temeller üzerinde yürütülmesine rağmen, dinin etkisi, ABD’nin kuruluşundan itibaren kendini değişik zamanlarda, değişik oranlarda göstermiştir/göstermeye devam etmektedir. 1998 yılında çıkarılan Uluslararası Din Özgürlüğü Yasası (UDÖY) ile din, ABD dış politikasında kurumsal bir nitelik kazanmıştır.

ABD DIŞ POLİTİKASINDA DİN

ABD dış politikasında din belli zamanlarda, belli boyutlarda ve değişik şekillerde etkili olmaktadır. Birincisi, Amerikan toplumunda genel kabul gören dini temelli ABD’nin müstesna bir millet olarak dünyada ‘eşsiz’ rol oynadığının düşünülmesidir. Bu düşünceye göre, Amerikalılar ‘özel bir misyon’u gerçekleştirmek için ‘seçilmiş’ olduklarını düşünmektedirler. İkinci olarak, iyi örgütlenmiş dini çıkar grupları ABD dış politikası üzerinde etkili olabilmektedirler. Üçüncü olarak, ezoterik dini düşünceleri olan grupların düşünceleri de dahil, önemli dini düşünceler dış politika karar alıcılarının düşüncelerini etkileyebilmektedir. Son olarak, önemli dış politik kararlar ve hareketler ülkenin iç dini durumu üzerinde etkili olabilmektedirler.⁴

Dinin ABD dış politikasında etkili olmasının altında yatan esas neden ise Amerikalıların kendilerini nasıl tanımladıklarıyla yakından ilişkilidir. Amerikalıların kendilerini tanımlarken kullandıkları geleneksel yaklaşım, dinin ABD dış politikası üzerindeki etkisini belirgin hale getirmektedir. Amerikalıların dini temelli yaklaşımları dünyayı algılamalarında etkili olmaktadır. Birinci olarak, Amerikalılar kendilerini ‘seçilmiş bir millet’⁵ olarak görmektedirler. ABD başkanlarından Abraham Lincoln, ABD’yi ‘yeryüzünün son ve en iyi umudu’ olarak tanımlamıştı. Madeleine Albright ise, Amerikalıları ‘zorunlu-olmazsa olmaz millet’ olarak görmektedir.⁶

² Patricia M. Y. CHANG, ‘Yeni Milenyumda Amerikan Dış Politikası ve Din’, *İslamiyat* VI, Sayı 2, 2003, s. 37.

³ ABD’de din-siyaset ilişkisi hakkında bkz: Garry WILLS, *Under God: Religion and American Politics*, (Simon and Schuster, New York, 1990). The Pew Research Center for the People&the Pres, *American Struggle With Religion’s Role at Home and Abroad*, March 20, 2002. Allen D. HERTZKE, *Representing God in Washington: The Role of Religious Lobbies in the American Polity*, (The University of Tennessee Press, Knoxville, 1988). Samuel P. HUNTINGTON, *Biz Kimiz? Amerika’nın Ulusal Kimlik Arayışı*, Çev. Aytül ÖZER, (CSA Global Ajansı, İstanbul, 2004) Sedat LAÇİNER, ‘Amerika ve İngiltere’de 11 Eylül Sonrası Din ve Siyaset İlişkisi’, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 1, No. 1, 2005. B. E. BROWNE, ‘ABD’de Dini Gruplar ve Siyasi Partiler’, *Türkiye Günlüğü* 29, Temmuz-Ağustos 1994.

⁴ Leo RIBUFFO, ‘Religion and American Foreign Policy: the Story of a Complex Relationship’, http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2751/is_n52/ai_20852424; 26 Ağustos 2006.

⁵ Walter Russel MEAD, ‘God’s Country?’, *Foreign Affairs*, September/October 2006, s. 25. John B. JUDIS, ‘The Chosen Nation: The Influence of Religion on U.S. Foreign Policy’, *Policy Brief* 37, March 2005, s.1; John B. JUDIS, ‘The Author of Liberty: Religion and U.S. Foreign Policy’, *Dissent*, Fall 2005, s. 54.

⁶ JUDIS, ‘The Chosen Nation:...’ s.1; JUDIS, ‘The Author of Liberty...’, s. 54.

İkinci olarak, ABD'nin dünyayı dönüştürmek için '*seçilmiş*' olmasından dolayı '*özel bir misyon*'unun olduğuna inanılmaktadır.⁷ Bütün Amerikalılar bu şekilde düşünmekle birlikte, ABD'nin hem iç hem de dış politikasını önemli derecede etkileyecek kadar bu düşünceye inananlar mevcuttur.⁸ Neticede Amerikalıların '*seçilmiş bir millet*' olarak dünyanın selameti ve kurtuluşu için '*özel bir misyon*'la görevlendirildiğini düşünenler, ABD dış politikasını etkileyecek kadar etkili olabilmektedirler. Bu söylem ABD başkanları tarafından sıkça kullanılmıştır. Örneğin Richard Nixon başkanlık kampanyasını yürütürken Amerika'nın sadece kendileri için değil, aynı zamanda bütün dünya için özgürlük getirdiğini söylemiştir. 2004 yılının Nisan ayında George W. Bush'da Nixon'la aynı paralelde bir söylem kullanarak ABD'nin yeryüzünün en kuvvetli gücü olarak, özgürlüğü yaymakla yükümlü olduğunu vurgulamıştır.⁹

ABD dış politikasını etkileyen üçüncü dini temelli geleneksel düşünce ise, ABD'nin kötülüğe (*evil*) karşı iyinin (*good*) gücünü temsil ettiği iddiasıdır.¹⁰ Amerikalılar bu yaklaşımda da görüldüğü üzere ABD'ye ilahi bir misyon yükleyerek kendilerini kötü ile yapılan mücadelede iyilik ordusunun başı olarak görmektedirler. Bu dini temelli yaklaşım, ABD tarihinde sıkça sergilenmiştir. Örneğin dönemin ABD Başkanı Franklin Roosevelt, İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya ve Japonya'yı '*kötü*' olarak tanımlamıştır. Aynı doğrultuda ABD Başkanı George W. Bush 2003 yılının Mart ayında West Point'de ABD'nin '*kötü*' ile '*iyi*' arasında yapılan mücadelenin içinde olduğunu söylemiştir ve her dönemde düşman '*evil*' olarak tanımlanmıştır.¹¹ ABD Başkanı George W. Bush iyi ile kötü arasında yaşanan bu ebedi mücadelede '*Tanrı'nın tarafsız olmadığı*'nı söylemiştir.¹²

Yukarıda açıkladığımız üç dini temelli yaklaşım-Amerikalıların seçilmiş bir millet olduğu, özel bir misyonla görevlendirildiği, iyi ve kötü ile yapılan mücadelede ABD'nin iyiyi temsil ettiği-birçok Amerikalının anlayışının oluşmasında bir çerçeve sunmaktadır. Bu düşünceyi paylaşan Amerikalılar, ABD'nin dünyadaki rolünü bu doğrultuda değerlendirmektedirler. Amerika'nın dünyaya kendi ideolojisini yayma noktasında taşıdığı bu dini temelli düşünce, ABD'nin dünyada oynayacağı rolü belirlemektedir. Amerika'nın tarihinin ve kaderinin üzerinde önemli etkiye sahip '*Amerika'nın Alinyazısı*' (*Manifest Destiny*)¹³ dini düşünceye dayanarak şekillenmiş ve ABD'nin genel tarihi seyrine yön vermiştir.

⁷ Leo P. RIBUFFO, 'Religion in the History of U.S. Foreign Policy', Edit. Elliots Abrams, *The Influence of Faith: Religious Groups and U.S. Foreign Policy*, (Rowman&Littlefield Publishing, Inc, New York), s. 4; JUDIS, 'The Chosen Nation:...' s.1; JUDIS, 'The Author of Liberty...', s. 54; MEAD: 'God's Country?'..., s. 25.

⁸ MEAD, a.g.m., s. 25.

⁹ JUDIS: 'The Chosen Nation:...' s.2; JUDIS: 'The Author of Liberty:...', s. 55.

¹⁰ Buradaki iyi (*good*) ve kötü(*evil*) arasındaki mücadele Türkçedeki iyi ve kötü kelimelerinin yalın anlamları ile anlatılamaz. Buradaki kötülük her türlü kötülüğü, şeytaniliği kapsar, iyilik ise Tanrısaldır. Kısacası bu ikilemenin temelinde dini vurgular yatmaktadır. Sedat LAÇINER, a.g.m., s. 109.

¹¹ JUDIS, 'The Chosen Nation...' s. 2.

¹² Jack MILES, 'Religion and American Foreign Policy', *Survival*, Vol. 46, No. 1, Spring 2004, s. 23; Andrew J. BACEVICH ve Elizabeth H. PRODRUMOU, 'God Is Not Neutral: Religion and U.S. Foreign Policy after 9/11', *Orbis*, Winter 2004, s.50.

¹³ Alinyazısı Doktrini (Manifest Destiny): Amerika'nın ilahi bir takdir olduğu fikrine dayanır. Tanrı bu ülkeye sınırlarını sınırsızca genişletme kaderini ve hakkını verdi. Bütün keşifler ve toprak kazanımları bu Alinyazısının ruhuyla gerçekleştirildi. Alinyazısı, Amerikalıların bütün Amerikan kıtası boyunca yayılmaları ve yerleşmelerinin Tanrı'nın iradesi olduğu inancıdır. Yayılmacıların çoğu Tanrı'yı insan kaderine yön veren bir güç olarak gördüler. Michael T. Lubragge, 'Manifest Destiny', <http://www.let.rug.nl/usa/E/manifest/manifest.htm>; Leo P. RIBUFFO, a.g.m., s. 3-5.

Amerikan devlet adamları, kuruluşundan beri ABD'nin farklı olduğunu '*Amerikan Ayrıcalığı*' (*American Exceptionalism*) fikrini tekrarlayarak hareket ettiler. Bu bağlamda ABD, dış dünyaya karşı yürüttüğü politikasını hem iç kamuoyunda destek bulmak hem de yürütmüş olduğu dış politikasına meşruiyet kazandırmak için dini temelli özel bir ayrıcalığı olduğunu hep vurgulamıştır/vurgulamaya devam etmektedir. Amerikan dış politikasının temel hareket noktalarında bu yaklaşımın derin izleri görülmektedir. Örneğin Amerika'nın ilk jenerasyonu, Jefferson'ın tanımladığı gibi Amerika'yı Eski Dünya tiranlarına karşı '*özgürlük imparatorluğu*' (*empire of liberty*) olarak görmektedirler. Daha sonra gelen nesil ise '*vahşi*', '*yabanilere*' karşı bir Hıristiyan medeniyeti inşa etmeye çalışmışlardır. Theodore Roosevelt'in jenerasyonu kendini '*barbarlara*' karşı Anglo-Saxon medeniyetini yaymakla yükümlü görmüştür. Wilson ve onun halefleri ise, Alman Emperyalizmine, Faşizme ve Komünizme karşı bir küresel demokratik düzen kurmak isteği doğrultusunda politika takip etmişlerdir.¹⁴ '*Seçkin millet*'in '*özel misyon*'u Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile de sona ermedi. Soğuk Savaş'tan sonra ise, ABD'nin yeni görevi küresel düzeyde '*demokrasiyi yaymak*' olarak belirdi. Evrensel değerler olarak görülen Batı değerlerinin yayılması için çalışılacak ve bunun önünde duran engellerle mücadele edilecektir. ABD'nin öncülüğünü yaptığı bu yaklaşım, başta İngiltere olmak üzere Batı dünyası tarafından da desteklenmektedir.¹⁵

ABD'nin dış politikasının dini motifler taşıması, alınan her kararın dini temelli olduğunu göstermez. ABD'nin dış politikası genel anlamda daha çok ekonomik ve jeopolitik nedenlere dayanmaktadır. Din ise, dış politika davranışlarının meşruiyetinin sağlanmasında ve motivasyonunda bir unsur olarak kullanılmaktadır. Amerikan başkanları ve devlet adamları Birleşik Devletlerin davranışlarına açık bir şekilde dini terimlerle açıklık getirmişlerdir.¹⁶ Yani din bir meşruiyet aracı olarak kullanılmaktadır.

ABD dış politikasında dinin belli zamanlarda belli oranlarda yer bulması Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden sonra daha da belirgin hale geldi. Hem dini çıkar gruplarının (Hıristiyan ve Yahudiler) baskıları, hem de ABD'nin diğer devletlerde azınlık konumunda bulunan dini gruplardan faydalanmak istemesi, dış politikada dini argümanların kullanımını gündeme getirdi. Bunun en açık delili 1998 yılında kabul edilen UDÖY'dir.¹⁷ Kabul edilen bu yasa ile din ABD dış politikasında kurumsal bir yer edinmiş oldu.

ULUSLARARASI DİN ÖZGÜRLÜĞÜ YASASI

1998 yılının Ekim ayında Kongre üyeleri, ezici bir çoğunlukla Uluslararası Din Özgürlüğü Yasası'nı kabul ettiler. Bu yasanın çıkarılmasındaki temel amaç "*ABD'nin desteğini, din sebebiyle yabancı ülkelerdeki baskı görmüş bireyler adına güçlendirmek ve ABD dış politikasının bu kişilerin yanında olduğunu beyan etmek; yabancı ülkelerdeki din özgürlüğü ihlallerine cevap vermede ABD'nin alacağı önlemlere otorite kazandırmak, bunları gerçekleştirmek için Dışişlerinde uluslararası din özgürlüğü konusunda tam yetkili bir büyükelçilik, bir uluslararası din özgürlüğü komisyonu ve Ulusal Güven-*

¹⁴ JUDIS, 'The Chosen Nation...' s. 2; JUDIS, 'The Author of Liberty...' s. 55.

¹⁵ Tony BLAIR, 'A Battle for Global Values', *Foreign Affairs*, January/February 2007, ss. 79-90.

¹⁶ JUDIS, 'The Chosen Nation...' s. 2.

¹⁷ 1998 Uluslararası Din Özgürlüğü Yasası'nın tam metni için bkz: <http://usinfo.state.gov/usa/infousa/laws/majorlaw/intlrel.htm>

lik Konseyi'nde bir uluslararası din özgürlüğü özel danışmanlığı kurmak ve diğer hedefler" olarak açıklanmıştır.¹⁸

UDÖY ile ABD, diğer devletlerle olan ilişkilerinde dini hakların göz önüne alınabileceği kurumsal bir alana sahip olabilmesi için dış politikanın idari sürecini kalıcı olarak değiştirmiş oldu. Ayrıca bu yasa, belli ülkelerin veya grupların dini hakları ile ilgilenen kamusal çıkar gruplarınca dışişlerinin ve hükümetin sorumlu olarak iddia edilebilmesi için gerekli talepleri oluşturmaktadır. Bu yasa sayesinde Amerikan halkı din özgürlüğü ve farklı dini inançlar hakkında kapsamlı bilgi edinme imkânına da kavuşmuş oldu.¹⁹

UDÖY ile ABD, dış politikasında tam olarak olmasa bile din özgürlüğünü gözle görülebilir bir öncelik haline getirebilir. Bu yasa ile ABD kendini istisna tutarak dünyadaki bütün ülkelerdeki din özgürlüğü ile ilgili her yıl kapsamlı bir rapor yayınlamaktadır²⁰ ve din özgürlüğünü korumalarına göre, ülkeleri farklı statülerde sınıflandırmaktadır. Yasa, din özgürlüğünü kötü bir şekilde ihlal eden ülkelere karşı yasada belirtilen müeyyidelerden²¹ birini seçmesi için Başkanı görevlendirmektedir. Bunun yanında bu ülkeye

¹⁸ CHANG, a.g.m., s. 39.

¹⁹ CHANG, a.g.m., s. 38.

²⁰ ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yayınladığı ülkelerle ilgili hazırlanan yıllık Uluslararası Din Özgürlüğü Raporlarının (2001-2006 yılları arası) tam metinleri için bkz: <http://www.state.gov/g/drl/irf>

²¹ Din özgürlüğünü ihlal eden devletlere karşı uygulanacak olan yaptırımlar askeri değil diplomatik ve ekonomik yaptırımlardır. Önerilen yaptırımlar şunlardır:

- 1- Özel bir diplomatik hareket.
- 2- Resmi kamusal bir diplomatik hareket.
- 3- Kamusal bir kınama.
- 4- Bir veya daha fazla çok taraflı forumda kamusal bir kınama.
- 5- Bir veya daha fazla bilimsel mübadelenin iptal edilmesi veya ertelenmesi.
- 6- Bir veya daha fazla kültürel mübadelenin iptal edilmesi veya ertelenmesi.
- 7- İş veya resmi devlet ziyaretlerinin bir veya daha fazla iptal edilmesi.
- 8- İş veya resmi devlet ziyaretlerinin bir veya daha fazla tehir veya iptal edilmesi.
- 9- 1961 Dış Yardım Yasası'nın 116. bölümüne uygun olarak Birleşik Devletler kalkınma yardımının geri çekilmesi, sınırlandırılması veya durdurulması.
- 10- Birleşik devletler İhracat-İthalat Bankası, Okyanus ötesi Özel Yatırım Ortaklığı veya Ticaret ve Kalkınma Acenteliğine, 401 ve 402 bölümler kapsamındaki din özgürlüğü ihlalleri hakkında Başkanlıkça sorumlu bulunan veya belirlenen özel hükümler, acenta, aracılık veya resmi makamlarla ilgili olarak hiçbir (veya belirli sayıda) kredi, teminat, kredi eklentisi veya kredi genişletmesi girişimi onaylamalarına izin vermemeleri için talimat vermek.
- 11- 1961 Dış Yardım Yasası'nın 502B bölümüne uygun olarak Birleşik Devletler güvenlik yardımının geri çekilmesi, sınırlandırılması veya durdurulması.
- 12- 1977 Uluslararası Finans Kurumlar Yasası'nın 701. maddesine uygun olarak Birleşik Devletlerin uluslararası finansal kuruluşlarının yönetici müdürlerine, 401 veya 402 maddeler kapsamındaki din özgürlüğü ihlalleri hakkında Başkanlıkça sorumlu bulunan veya belirlenen özel yabancı hükümet, acenta, aracılık veya resmi makamların esas olarak kullandıkları kredilere, karşı çıkmaları ve aleyhte oy kullanmaları yönünde talimat vermek.
- 13- 401 veya 402 maddeler kapsamındaki din özgürlüğü ihlalleri hakkında Başkanlıkça sorumlu bulunan veya belirlenen özel yabancı hükümet, acenta, aracılık veya resmi makamlara hiçbir (veya sınırlı) özel lisans vermemek, başka hiçbir özel yetki vermemek (veya sınırlı yetkiler), hiçbir teknoloji veya mal ihtacı yapmamak konusunda Birleşik Devletlerin belirli acentalarının liderlerine talimat vermek, ki bunlar şunlardır: a) 1979 İhracat Yönetim Yasası; b) Ordular İhraç Kontrol Yasası; c) 1954 Atomik Enerji Yasası; d) Hizmetlerin veya malların ihracı veya yeniden ihracı için bir şart olarak Birleşik Devletler hükümetinin onaylamasını veya öncelikle gözden geçirmesini gerekli kılan herhangi başka bir statü.
- 14- Birleşik Devletler finans kuruluşlarının 401 veya 402 maddeler kapsamında din özgürlüğü ihlalleri hakkında Başkanlıkça sorumlu bulunan veya belirlenen özel yabancı hükümet, acenta, aracılık veya resmi makamların herhangi 12 aylık bir dönem içinde 10 milyon dolardan daha fazla kredi açılmasını veya borç vermesini yasaklamak.

karşı yapılması gereken yaptırımın belirlenmesinden önce, Başkanın çeşitli insan haklara kuruluşlarına, Birleşmiş Milletlere ve diğer ilgili gruplara danışmasını istemekte ve aşağıdaki kuralları yürürlüğe koymaktadır.

- 1) *Senatonun onayıyla Başkanın atadığı Uluslararası Din Özgürlüğü için tam yetkili bir büyükelçilik yaratmak. Bu büyükelçi Dışişlerinde yeni bir Uluslararası Din Özgürlüğü üzerine büronun başkanı olur ve bu büyükelçi, Dışişleri Bakanı ve Başkanın özel danışmanı olarak hizmet verir.*
- 2) *Oy kullanmayan 10. üye ve büro dışı hizmet veren bir büyükelçi ile beraber Kongre üyeleri ve Başkan tarafından atanan 9 oy sahibi üyenin bulunduğu bağımsız ve iki partinin de onayladığı bir Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu kurmak. Bu komisyon, büro tarafından toplanan raporları kontrol eder ve siyasi tavsiyeler üretir.*
- 3) *Komisyon hem din özgürlüğünün genel ihlallerine hem de özel olaylara ilişkin ABD'nin siyasi cevapları için tavsiyeleri belirleyen yıllık raporu 1 Mayıs'tan önce sunması gerekir.*
- 4) *Dışişleri Bakanlığının her bir yabancı ülkedeki din özgürlüğünün konumunu değerlendiren Uluslararası Din Özgürlüğü Yıllık Raporunu hazırlaması ve din özgürlüğüne göre ABD'nin her bir ülkede takınacağı uygun tavrı rapor etmesi gerekir.*
- 5) *Başkanın din özgürlüğünü ihlal edenlere karşı normal veya daha özel bir tutum takınması ve bu ülkelerdeki ihlallerin sona ermesi için bağlayıcı anlaşmaların müzakeresini araştırması gerekir. Bu yaptırımlar, güvenlik yardımının çekilmesi veya ekonomik yaptırımlardan diplomatik yaptırımlara kadar gider.*
- 6) *Başkanın, din özgürlüğünü, özellikle aşırı ihlal edildiği ülkeler hakkında her yıl 1 Eylül'e kadar müstakil ve yıllık bir belirleme yapması gerekir. Bu şartlar hakkında Başkanın, sorunla ilgili yabancı ülkelere, insan hakları kuruluşlarına ve ABD'deki ilgili çıkar gruplarına danıştıktan ve ilgili ülkelere karşı kısa vadede ekonomik yaptırım seçimini kongreye rapor ettikten sonra bu belirlemesini yapması gerekir. Başka bir çare olarak Başkan sınırlı bir zaman sürecinde bağlayıcı bir antlaşma müzakere edebilir veya önemli ulusal çıkarların tehlikede olması halinde insan hakları ihlalleri dolayısıyla yürürlükteki yaptırımlar nedeniyle belli şartlar altında bu durumdan vazgeçmeyi yürürlüğe koyabilir.*
- 7) *Başkan, din özgürlüğünü özellikle aşırı ihlal eden her hangi bir hükümet görevlisinin iznini ve vizesini iptal etmek için Göç ve Vatandaşlık Yasası'nı değiştirir.*
- 8) *Bu yasa, dış hizmet görevlileri; misyon şefleri, sığınmacı memurları, iltica memurları, göç yargıçları ve konsolos bürolarına din özgürlüğü hakkında eğitim verilmesini gerekli kılar. Başkan, ABD dış desteğinin tahsisinde ABD'nin uluslararası yayınlarında ve uluslararası değişim programlarında dini inanç ve uygulama özgürlüğünü birincil du-*

15- Birleşik Devletler hükümetinin, 401 veya 402 maddeler kapsamında din özgürlüğü ihlalleri hakkında Başkanlıkça sorumlu bulunan veya belirlenen ilgili yabancı hükümet, acenta, aracılık veya resmi makamlardan herhangi bir hizmet veya mal tedarik etmesi için herhangi bir anlaşmanın nüfuzunu yasaklamak (CHANG, a.g.m., s. 39).

*ruma getirir. Bunun yanında, Başkan, din özgürlüğünü destekleyen başarılı hizmetler için, başarı ücreti ve Yabancı Hizmet Ödülleri verir.*²²

Yasanın bu maddelerinden de anlaşıldığı üzere, din özgürlüğü ABD'nin kamusal yaşamının bir parçası haline getirilmiştir. UDÖY ile din özgürlüğü konusu ABD Başkanlığının ve Dışişleri Bakanlığının çalışma alanına dâhil edilmiş ve insan hakları ihlallerini olduğu gibi din özgürlüğü yasasıyla dini hakları da ABD, bir dış politika aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Ayrıca UDÖY ile artık diğer devletlerin din özgürlüğü konusu ABD'nin bir dış politika konusu haline gelmiş oldu.

Yasanın Çıkma Nedenleri

ABD Anayasasının belirlemiş olduğu gibi ABD'de devlet ve kilise ayrımının olması ve her dinin ve mezhebin rahat örgütlenmesinin getirmiş olduğu fırsatı iyi kullanan dini gruplar, dinin küresel anlamda da canlanmasına paralel olarak iyi örgütlenmenin de avantajını kullanarak ABD'deki iç politik güçlerini²³ dış politikada da kullanmaya başladılar. Amerikan toplumunda dinin gözle görülebilir bir şekilde yükselişi, ABD siyasetinde de dini etkili bir unsur olarak ortaya çıkardı. UDÖY örneğinde olduğu gibi ABD dış politikasında dini çıkar grupları etkinlik kurmaya başladılar.²⁴

UDÖY ile Hıristiyan olmayan ülkelerdeki zorluklarla karşılaşan Hıristiyanların konumu dikkate alınmaya başlandı. Azınlık konumunda olan Hıristiyanlar ve misyonerlik faaliyetlerinde bulunan gruplar bu yasa ile destek imkânı bulmuş oldular.²⁵ Aslına bakılınca diğer devletlerin dini azınlık grupları, UDÖY ile ABD'nin bir dış politika unsuru olarak görülme istenmektedir.²⁶

UDÖY için ilk girişimi Yahudi bir eylemci olan ve Reagan yönetiminde Bütçe ve Yönetim Bürosu danışmanı olan Michael Horowitz yapmıştır. Etiyopya'da misyonerlik faaliyetlerinden dolayı Müslümanlar tarafından kötü muamele gören ve daha sonra Horowitz'in desteği ile ABD'ye gelen Etiyopyalı bir Hıristiyan'ın hikâyesi nedeniyle Horowitz, ABD kamuoyunun dikkatini diğer ülkelerde azınlık durumundaki baskıya uğrayan Hıristiyanlara yöneltmiştir. Bu kişinin hikâyesiyle azınlık konumundaki Hıristiyanların, Yahudilerin ve misyonerlerin insan hakları konusunun hükümetlerin işi olduğu konusu işlenmeye başlandı. Horowitz destek için çeşitli Hıristiyan gruplarla görüştü ve Hıristiyanlara yapılan dini zulmü tartışmak için 1996 yılının Ocak ayında Katolik gruplar ve Yahudilerden bir koalisyon oluşturdu. Bu çalışma sırasında Evangelistlerden de destek aldı.²⁷ UDÖY'nin çıkması için diğer ülkelerde Hıristiyan azınlıkların şiddete maruz kaldıkları ve Hıristiyan misyonerlerin ciddi zorluklarla karşılaştıkları iddiası en iyi kullanılan argüman oldu. Bu propaganda şekli ile yönetim üzerinde yoğun bir baskı

²² Rosalind I. J. HACKET, Mark SILK, 'Introduction', Rosalind I. J. HACKET, Mark SILK, Dennis HOOVER, Edit., *Religious Persecution as a US Issue*, (Trinity College, Hartford, CT: Center for the Study of Religion in Public Life), Aktaran. CHANG, a.g.m., ss. 40-41.

²³ ABD'de dinin iç politikada artan gücü hakkında detaylı bilgi için bkz: Allen D. HERTZKE, a.g.e.

²⁴ ABD'deki dini çıkar gruplarının dış politikadaki etkileri hakkında detaylı bilgi için bkz: Edit. Elliott ABRAMS, *The Influence of Faith: Religious Groups and U.S. Foreign Policy*, (Rowman&Littlefield Publishing, Inc, New York).

²⁵ Leo RIBUFFO, 'Religion and American Foreign Policy: the Story of a Complex Relationship', *The National Interest*, Summer 1998, (http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2751/is_n52/ai_20852424).

²⁶ Jeffrey GOLDBERG, 'Washington Discover Christian Persecution', *The New York Times*, 21 December 1997.

²⁷ CHANG, a.g.m., s. 41.

oluşturuldu.²⁸ Aynı zamanda ABD’deki dini gruplar aynı dini/mezhebi düşünceyi paylaştıkları halkların durumunu bir fırsat olarak değerlendirerek bu durumu bir iç politika da argüman olarak da kullanmaktadırlar.²⁹

Horowitz’in önderliğinde oluşan bu hareket, ABD kamuoyunu etkilemek için dünya genelinde dini baskı hikâyeleri toplamaya başladı. Libya ve Sudan’da köle olarak satılan Hıristiyan çocuklardan, Çin’de kapatılan yüzlerce ev kiliselerinden, Pakistan ve Mısır’da yakılmış kiliselerden ve Nijerya’da saldırıya uğrayan ve öldürülen Hıristiyanların hikâyeleri gibi bir çok yayın yapıldı. Bunun üzerine Kongre, Hıristiyan ve Yahudilerin dünya genelinde gördüğü baskı haberlerini toplamaya başladı. Aynı dönemde İran’da Bahaîler ve Hıristiyanlara baskı yapıldığını ileri sürerek, kınama kararını benimsedi. Daha sonra Virginia kongre üyesi Frank Wolf ve Pennsylvania Senatörü Arlen Specter, Horowitz’in çalışmaları doğrultusunda ‘Dini Baskıdan Kurtulma Yasası’ adlı bir tasarı hazırladılar.³⁰

UDÖY’ye Verilen Tepkiler

Söz konusu tasarı farklı kesimlerden farklı tepkilerle karşılandı. Ulusal Evangelistler Cemiyeti, Birleşik Devletler Roma Katolik Piskoposları ve bazı Yahudi grupları tasarımı desteklerken, ticaret ve iş çevreleri tarafından ticareti kısıtlayan ve dış yardımın kaybedilmesini içeren çok sert ve değiştirilemez olan para cezalarından dolayı karşı çıktılar. Bunun yanında Ulusal Kiliseler Konsili yasanın tek taraflı ve çok sert olduğunu, doğal olarak İslam ülkelerinin büyük bir çoğunluğunu cezalandıracağı ve bundan dolayı misyonerlere ve azınlık gruplarına karşı bir tepkiye sebep olacağını ileri sürerek tasarıya karşı durdu. Ayrıca, Kilise-Devlet ayırımının devamını destekleyen gruplar, anayasaya aykırı olarak dinin kurumsallaşması ve dinin yayılması için hükümetin mali kaynak sağlayacağı gerekçesiyle tasarıya karşı çıktılar. İhracatçılar Birliği, Ulusal Dış Ticaret Konsili ve serbest ticareti destekleyen diğer grupların karşı çıkımlarına rağmen, tasarı Senato’da kabul edildi.³¹ Bu tasarıyla yaptırımların kabul edilmesinde daha esnek olunmasıyla birlikte din özgürlüğü, ABD dış politikasında daha önemli bir yer edinmiş oldu.³²

Din özgürlüğü konusundaki bu girişimin bir Yahudi tarafından başlatılmasının ve Yahudi gruplarca desteklenmesinin özel bir önemi vardır. Holokost’tan beri Amerikan Yahudileri, İsrail dışında azınlıkta olduklarını bildiklerinden dolayı bir daha böyle bir olayın yaşanmasının engellenmesi için din özgürlüğü yasınının kendi çıkarlarına çok uygun olduğunu düşündüler. Bu amaçlarını gerçekleştirmek için de dar mezhepsel nedenlerle değil de geniş sosyal konular etrafında toplanan diğer sosyal gruplarla ortak hareket etmeyi tercih ettiler. Çıkış noktası itibarıyla Okyanus ötesi misyonerlerin ve azınlık konumundaki Hıristiyanların korunması amaçlanmış olsa da, Din Özgürlüğü Yasası, Yahudi gruplarının uzun vadeli amacı

---

²⁸ Bu konuda detaylı bilgi için bkz: Allen D. HERTZKE, ‘The Political Sociology of the Crusade against Religious Persecution’, Elliott ABRAMS, Edit., *The Influence of Faith: Religious Groups and U.S. Foreign Policy*, (Rowman&Littlefield Publishing, Inc, New York), ss. 69-92.

²⁹ Peter WALDMAN, ‘(Christianity) Evangelical Group Makes Mark on Foreign Policy’, *Wall Street Journal*, May 29, 2004.

³⁰ CHANG, a.g.m., s. 42.

³¹ Uluslararası Din Özgürlüğü Yasası (International Religious Freedom Act) yasayı hazırlayanlardan dolayı Wolf-Specter Yasası olarak da bilinmektedir.

³² Andrew J. BACEVICH and Elizabeth H. PRODROMOU, a.g.m., s. 45.

olarak, İsrail dışında Yahudilerin azınlık konumunda oldukları için, Yahudileri korumak amaçlı bir yasa olarak da görülmektedir.³³

Yasayla birlikte, ABD Başkanının, din özgürlüğünü ağır bir şekilde ihlal edenlere yaptırım uygulamak, ihlalcileri belirlemek ve onlarla mücadele etmek, ihlalle ilişkili herhangi bir hükümet görevlisinin vizesini ve iznini sona erdirmek gibi önlemlerden bir dizisini seçmesi istenmektedir. Yasanın getirmiş olduğu bir dizi önleme rağmen ABD Başkanı veya Dışişleri Bakanlığı yasanın gerekliliklerini asgari düzeyde uygulamayı tercih edebilir. Örneğin, dini azınlığa karşı yapılan kötü muameleyi veya dini bir anıtın yıkımını yönetmiş bir yabancı bürokrati ABD'ye kabul ederse bu konuda yasada belirlenmiş hiçbir destek yoktur. Başta Başkanlar olmak üzere devlet yöneticileri birbiriyle çatışan çok sayıda gündemle karşılaşırlarsa da kararlarını ideal olana değil de mümkün olana göre verebilirler. Bu durumda UDÖY, ABD dış politikasında realizme hizmet eden bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim Başkan Clinton yasayı imzalarırken, yasanın getirmiş olduğu kuralları zorunlu düzenlemelerden ziyade, tavsiyeler olarak değerlendireceğini açıkça ifade etmiştir. Fakat tasarı dini temelli baskı gruplarının hükümet yetkililerini sorumlu tutacağı yasal bir dayanak sağlamakta ve tasarıya dayanarak hazırlanan yıllık Din Özgürlüğü Raporları isteklerini bildirmeleri açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Nitekim Evangelist Hıristiyan gruplar yasanın ikinci yılında, Başkan ve Dışişlerini, Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu'nca belirlenmiş düzenlemelere bağlılıklarındaki başarısızlıklarından dolayı şiddetli bir şekilde eleştirmişlerdir. Ayrıca Komisyon, UDÖY'yi uygulamak için koyduğu yaptırımları yayımlamamakla Dışişleri Bakanlığını, ABD'nin din özgürlüğü hakkındaki tutumunu gösterme fırsatını ihmal etmekle suçladı.³⁴

UDÖY'nin Zayıf Yönleri

Uygulama açısından bakıldığında UDÖY'nin nasıl uygulanacağı ve uygulanması için hangi yaptırımları olacağı net olmadığından yasada ortaya konan hedefler Başkan ve Dışişlerinin inisiyatifine kalmıştır. Dışişleri din özgürlüğü ihlallerini kayıt altına geçse de bu bilgiyi kullanarak belirlenen ihlalleri önleyici mekanizmayı tam olarak oluşturamamıştır.

Yasayı hazırlayanlar, UDÖY'nin zayıf yönlerinden birinin de yasada ortaya konan hedeflerin uygulanması için sadece dış politika karar alıcılarını ikna etmeye kadar gidebilmiş olduğunu ve bu yüzden yeterli derecede etkili olmadığını ileri sürmektedirler. Yasa, Dışişleri Bakanlığındaki karar alıcı çevreyi etkilemeyi hedeflemektedirler. Dini baskının şekilleri hakkında dış hizmet memurlarını daha duyarlı hale getirmek, onların görev yerlerinde kültürel duyarlılığı yükseltecek faaliyetlerin olduğu dini bağlamlar için onları daha duyarlı hale getirmektir. Dini bağlamda dünya genelinde hazırlanan yıllık raporlar ABD için hatırı sayılır bir kaynak oluşturmaktadırlar. En azından bu bilgiler ABD açısından yeri ve zamanı geldiğinde dış politika kararlarında göz önünde bulundurulması gereken konulardan biri olarak masada yerini alacaktır.³⁵ Bunun yanında, bu yasa ile UDÖY'yi hazırlayanlar dini baskı sorununu kurumsallaştırmayı başardılar ve onu bürokratik sürecin daimi bir parçası haline getirdiler.³⁶ Buna rağmen ABD Dışişleri Ba-

³³ CHANG, a.g.m., s. 43.

³⁴ 'Religious Freedom Commission Criticizes State Department' *Evangelical Pres News Service*. December 14, 2000, <http://www.mcjonline.com/news/00b/20001214d.htm>. aktaran, CHANG, a.g.m., s. 44.

³⁵ CHANG, a.g.m., s. 44.

³⁶ CHANG, a.g.m., s. 45.

kanlığı din özgürlüğü konusunda eskiye nazaran daha duyarlı hale getirilse de, din özgürlüğü konusu hem ABD Dış politikası açısından hem de küresel bazda hala sorun olmaya devam etmektedir.

UDÖY'nin Önündeki Engeller

ABD'nin kabul ettiği bu yasayla din özgürlüğü konusunda belli kazanımlar elde edilmeye çalışılsa da yasanın önünde ciddi engeller de mevcuttur. Bunların başında ABD'nin bu yasayı tek taraflı kararlarla kendi dış politikası için bir araç olarak kullanmaya kalkmasıdır. İkinci olarak, din özgürlüğü alanının sadece azınlık konumundaki Hıristiyanlar ve misyonerler için kullanılmaya çalışılmasıdır. Üçüncü zorluk ise, ABD'nin din özgürlüğü konusunda hareket ederken bağımsız bir ülkenin sınırlarına saygı gösterme konusunda nerede duracağı konusudur. Dördüncü olarak, dinin küresel alanda canlanmasına paralel olarak dini grupların baskısının da artmasıyla ABD'nin objektif hareket edemeyeceği konusudur. Bütün bu zorluklardan da anlaşıldığı üzere din özgürlüğü konusu sadece ABD'nin çözümleyeceği bir konu değildir. Aynı zamanda küresel alanda paylaşılan ortak değerler temelinde objektif kriterlerle hareket edilmesi gerekmektedir. Bunun içinde yasanın bir dış politika aracı olarak değil, din özgürlüğü bağlamında ortaya çıkan sorunları çözmek için kullanılan bir mekanizma olarak görülmesi gerekmektedir. Eğer ABD, UDÖY ile sadece Hıristiyanlar, Yahudiler ve bir dış politika aracı olarak kullanılabileceği azınlıkları dikkate alarak yürüteceği politikalar din özgürlüğüne katkı sağlamayacağı gibi din özgürlüğüne daha fazla zarar verecektir ve dinler arasındaki gerginliklerin artmasına sebep olacaktır. Nitekim bunun işaretleri görülmektedir; günümüzde ABD ve Avrupa ülkelerinde Müslümanlara ve İslam'a karşı önyargılı davranılmakta ve dini özgürlükleri korunmadığı gibi daha da kısıtlanmaktadır. Özellikle 11 Eylül 2001 olaylarından sonra bu durum daha da belirgin hale gelmiştir.

UDÖY'nin çıkış tarihi olan 1998 yılından bu yana geçen zamana baktığımızda yasanın hiç de objektif amaçlarla işletildiği görülmemektedir. ABD başta Çin ve İslam ülkeleri olmak üzere kendi dışındaki ülkeleri din özgürlüğü bağlamında izlemeye almıştır.³⁷ Din özgürlüğünün küresel bazda destek gördüğünü söylemek de doğru gözükmemektedir. ABD'nin UDÖY'yi tarafsız bir şekilde değil de bir dış politika aracı olarak diğer devletlere müdahale etmek için kullanmaya kalkması din özgürlüğü konusuna kuşkuyla bakılmasına sebep olmaktadır. Çünkü bu yasaya dayanarak Çin ve İslam ülkelerindeki Hıristiyan ve Yahudi azınlıklar ABD'nin birer uzantısı olarak kullanılmaya çalışılmaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığının hazırlamış olduğu yıllık din özgürlüğü raporlarında bu durum açıkça görülebilir. Eğer bu şekilde değil de objektif bir şekilde bütün dinler için aynı hassasiyet gösterilmiş olsa din özgürlüğü küresel alanda daha önemli bir hale gelebilir.

Din özgürlüğü bağlamındaki ABD'nin resmi raporlarındaki taraflılık ABD'nin önde gelen siyaset bilimcilerinde de görülmektedir. Samuel Huntington bunların başında gelmektedir. Huntington'a göre dini özgürlük Batı'ya özgü bir durumdur ve din özgürlüğü ihlalleri başta Müslüman ve Çin toplumu olmak üzere Hıristiyan olmayan toplumlarda yaygındır. Bundan dolayı da din özgürlüğünün yaygın hale getirilmesi için Hıristiyanlığın yaygınlaştırılması ve Hıristiyan olmayanların Hıristiyanlığa dönmesi için ça-

---

³⁷ ABD'nin Çin'deki Hıristiyanlara yönelik politikası hakkında bkz: Charles HOMER, 'China's Christian Connection', Edit. Elliott ABRAMS, *The Influence of Faith: Religious Groups and U.S. Foreign Policy*, (Rowman&Littlefield Publishing, Inc, New York), ss. 95-110.

lışılması gerekmektedir. Ayrıca Huntington'a göre, dini ihlallerin azaltılması ve din özgürlüğünün tam olarak sağlanması ise, küresel düzeyde yaşanacak olan dini bir savaşta, Hıristiyanlık diğer dinlere karşı zafer kazanınca gerçekleşecektir.³⁸

Huntington'ın din özgürlüğü konusundaki bu yaklaşımı din özgürlüğünü geliştirmek bir yana daha fazla tepki ile karşılanacaktır. Sadece Hıristiyan ve Yahudiler için din özgürlüğü istemek veya din özgürlüğünü Hıristiyanlığın diğer dinler üzerinde hâkimiyeti olarak görmek dinler arasındaki ayrışmayı ve farklılıkları daha da derinleştirecektir. Başta İslam dini olmak üzere diğer dinler, Hıristiyan–Yahudi yaklaşımının karşısında olacaklardır. Aslında tek taraflı yaklaşım da özünde dini özgürlükle bağdaşmaz. Eğer küresel düzeyde dini özgürlük destelenmek isteniyorsa, konu dinler arasında hiçbir ayırım yapmadan ele alınmalıdır. Sadece azınlık durumundaki Hıristiyanlar ve Yahudiler değil, diğer dinin mensupları/bağlıları da aynı derecede öneme sahip olarak görülmelidir. Aksi takdirde UDÖY ve din özgürlüğü konusu küresel güç ABD'nin bir dış politika aracı olmaktan ileri gitmeyecektir.

ABD, kendini neyin din özgürlüğünün ihlali, neyin olmadığını tanımlamak için tek taraflı bir konuma oturtmakla, ulusların kendini yönetme hakkına karşı da konumlandırmaktadır. ABD'nin din özgürlüğü olarak gördüğü bazı konular başka devletler için egemenliklerinin ihlali anlamına gelebilmektedir. Din, mili bağlılığı aşan bir otoriteye bağlılığa çağırarak, sivil düzen için bazen potansiyel tehdit olarak ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca din, sık sık politik ayrılıkların harekete geçirilmesi için de kullanılmaktadır.³⁹ Eğer ABD sadece diğer ülkelerde Hıristiyan olmayanları dinlerinden döndürmeye çalışan Hıristiyan misyonerlerinin ve azınlık konumundaki Hıristiyan ve Yahudilerin haklarını savunmaktan daha ziyade hakikaten ayırım gözetmeden diğer ülkelerdeki din özgürlüğünü savunmaya kendisini adarsa, din özgürlüğünü korumada daha az engelle karşılaşacaktır.⁴⁰

ABD, UDÖY ile kendi din özgürlüğü tanımını ortaya koyarak dışarıya yönelik uygulanması bağlamında diğer devletlerle ilişkilerinde doğal bir gerilim yaratmaktadır. ABD'de din kurumuna müdahale anayasal olarak yasaklanmasına rağmen, başta bazı Hıristiyan grupları olmak üzere dini temelli belirli grupların baskısı ile hükümetler, belli önlemler almak durumunda kalmaktadırlar. İyi örgütlenmiş dini grupların her geçen gün artan önemlerinden dolayı, ABD siyasetinde bu gruplar ciddi bir konum kazanmaktadır. Bundan dolayı dini temelli çıkar gruplarının hassasiyetleri, Amerikan siyasetçileri tarafından her gün daha fazla dikkate alınmaktadır.

Din özgürlüğü konusu, dinin hem içte hem de küresel bazda canlanması ile yakından ilişkilidir. UDÖY, ABD'nin elbette ulusal çıkar temelli dış politikasını dini temelli yürütmesine sebep olmayacaktır. Fakat bu yasa, dinin, ABD dış politikasında bir araç olarak kullanılmasını kurumsal hale getirmiştir. Din özgürlüğü konusunda ABD Dışişleri personeli bilgilenecek ve bilgilendirilmektedir. Dışişleri Bakanlığının yıllık olarak hazırladıkları din özgürlüğünün ihlalleri konusundaki raporları bunun en açık göstergesi-

³⁸ Samuel HUNTINGTON, 'Religious Persecution and Religious Relevance in Today's World', Edit. Elliott ABRAMS, *The Influence of Faith: Religious Groups and U.S. Foreign Policy*, (Rowman&Littlefield Publishing, Inc, New York), s. 63.

³⁹ CHANG, a.g.m., s. 48.

⁴⁰ CHANG, a.g.m., s. 48.

dir. Bundan şu sonuç çıkmaktadır: ABD artık diğer devletlerde dini konularda olan bi-tenlerle yasal ve kurumsal olarak ilgilenmektedir.

Din Özgürlüğü Yasası bir anlamda Soğuk Savaş döneminde Doğu Bloku'na karşı kullanılan insan hakları argümanına benzemektedir. 1975 Helsinki Nihai Senedi sayesinde başta ABD olmak üzere Batı, insan hakları argümanını Komünist rejimleri zayıflatmak ve dönüştürmek için kullanmıştır. İnsan Hakları argümanında olduğu gibi, ABD, UDÖY'yi de İslam dünyası ve Çin'e karşı kullanabilecektir. Zaten bu yasa hazırlanırken ve çıkartılırken İslam dünyası ve Çin'deki Hıristiyan azınlıkların ve misyonerlerin şiddetle karşılaştıkları iddiaları ileri sürülmüştür. Bu yasa ABD'ye diğer devletlerin içişlerine karışmak için yeni bir fırsat verecektir.

SONUÇ

ABD, 1998 yılında çıkarmış olduğu UDÖY ile dış politikası için kullanabileceği yeni bir unsur ortaya çıkarmıştır. Nasıl ki Soğuk Savaş döneminde özellikle Doğu Avrupa'da komünist yönetimlere karşı insan haklarını bir dış politika argümanı olarak kullandıysa, Soğuk Savaş sonrasında dini azınlıkların haklarını ön plana alarak bunların dini özgürlüklerini kendi dış politika aracı olarak kullanmak amacıyla, UDÖY'yi çıkartarak yasal bir zemin oluşturmak istemiştir. Uygulamaya baktığımızda bu, net bir şekilde görülebilmektedir. ABD, özellikle Hıristiyan ve Yahudi azınlıkların durumunu kendi dış politikası için bir müdahale aracı olarak görmektedir. UDÖY'nin çıkış tarihi olan 1998 yılından günümüze kadar geçen zamandaki uygulamalardan anlaşıldığı üzere ABD'nin özellikle Çin ve Müslüman ülkelerdeki Hıristiyan ve Yahudilerin durumları ile ilgilendiği, kendi ülkesindeki ve Avrupa'daki Müslüman azınlığın durumuyla ilgilenmediği gibi, daha da karşı tavır takındığı görülmektedir. Yapılan uygulamalara bakıldığında bu yasa ile ABD'nin küresel anlamda din özgürlüğünü kendi çıkarı için kullanarak istismar ettiği görülmektedir. Bu durum azınlık durumunda olan dini gruplara fayda sayılmadığı gibi, ABD ile ilişkilerinden dolayı yaşadıkları ülke yönetimleri tarafından şüpheyle karşılanmaktadır.